

Útiláda - Lotaringiai Ferenc német-római császár és Mária Terézia jelvényeivel

Bútorgyűjtemény

Leltári szám:	50.9.1
Készítés ideje:	1750 KÖRÜL
Készítés helye:	Bécs (Wien) (feltehetően)
Anyag:	bőr borítás; fenyőfa alap (vakfa); sárgaréz veretek
Technika:	bőr applikáció
Méretek:	magasság: 57 cm hosszúság: 115 cm szélesség: 56 cm

Az 57×115×56 cm méretű, fenyőfából készült láda teljes felületét marhabőrrel vonták be, részsegekkel kivert oldalait és fedelét vésett díszítésű sárgaréz pántokkal erősítették meg és rézlemezekből készült veretekkel díszítették. A láda belsejét vörös lenvászonszövettel bélelték, melyet a széleken selyemszövetből készült paszománnyal szegélyeztek.

A láda fedeléről a két oldalsó oldalon egy-egy rövidebb, az elülső oldalon pedig egy hosszabb bőr "szárny" csüng le, melyeken bőrapplikációval készült címerek láthatók. A régiesen lepenyegnek vagy leppentyűnek (franciául *lambrequin*) nevezett "csüngő díszek" rendeltetése az volt, hogy porfogóként óvják a láda tartalmát.

A bőrrátéteket különböző színű (vörös, zöld, sárga), egymáshoz varrt darabokból állították össze. Az elülső oldalon lévő, a zárszerkezetet takaró porfogó fülön közepén I. (Lotaringiai) Ferenc német-római császár címere kapott helyet: a kiterjesztett szárnyú kétféjű birodalmi sas mellén elhelyezkedő hasított pajzson Lotaringia és a Toszkánai Nagyhercegség címere látható. (A császár címere ebben a formában szerepel egy 1750 körüli bécsi udvari üstdobzászlón is – ld. [itt](#).) A porfogó két oldalsó kartusán a Mária Terézia által uralt országok heraldikai motívumai kaptak helyet: balra koronából kinövő kettős kereszt látható, amely a Magyar Királyságra utal, jobbra pedig Csehország címerállata, a hátsó lábaira emelkedő kétfarkú oroszlán kapott helyet.

A láda fedelének bal oldalán lévő porfogó fülön az Osztrák Hercegség címere, az ezüst (fehér) pólyával vágott vörös pajzs látható, a fehér mezőben I. Ferenc császár és Mária Terézia monogramjával, F. I. – M.T. felirattal. (Ugyanez a kettős monogram látható az uralkodópár által az udvari kamarásoknak adományozott díszkulcsokon is – ld. [itt](#) és [itt](#).) A fedél jobb oldali porfogó fülén a címerpajzsban a kiterjesztett szárnyú kétféjű birodalmi sas alakja látható. Ugyancsak kétféjű sasok díszítik a láda elülső oldalán elhelyezkedő három zárszerkezetet. A fedél közepén korábbi (fémrátétes?) díszítés sugárkoszorús mintázatának lenyomata látható.

A korábban a 18. sz. elejére datált láda a rajta lévő uralkodói jelvények alapján tehát Lotaringiai Ferenc császárra koronázása és halála, az 1745–1765 közötti időből származik, rendeltetése pedig utazóládaként határozható meg. Erre utalnak az oldalára erősített fogantyúk, a kulccsal működő zárszerkezetek, valamint a bőrborítás, amely az esőtől és a párától volt hivatva megóvni a láda tartalmát. (A bőr felületét zsírozóanyaggal bekenve tették vízállóvá.) A fedélről lecsüngő porfogók a kocsikerekek által felvert portól óvták a láda tartalmát, míg az éleket borító lemezek a szállítás közbeni sérüléstől védték a ládatestet.

Az a körülmény, hogy a "koffert" három különálló, s három különböző kulccsal működő zárszerkezettel látták el, arra enged következtetni, hogy a reprezentatív kialakítású utiláda különösen nagy értékű tárgyak szállítására szolgált.

Uralkodása során a császár gyakran utazott, így például szinte minden év augusztusában több héten át holicai birtokán tartózkodott, ahol nagyszabású vadászatokat rendezett, 1751 júniusában pedig a felső-magyarországi bányavárosokba látogatott el. Ezekhez az utazásokhoz az uralkodó és kísérete rendszerint a birodalmi postát vette igénybe, hogy a postaállomásokon váltott lovakkal minél rövidebb idő alatt tehessék meg az utat. A több kocsiból és hintóból álló menetben az uralkodópár útiholmiját – így például öltözékeit, amelyekről a császári ruhatárnok (*kaiserlicher Garderober*) gondoskodott – rendszerint külön tárkocsin, egyszerűbb kivitelű ládákban helyezték el. Az itt bemutatotthoz hasonlóan impozáns megjelenésű, azaz a "látatás" céljával készült, íves fedelű, porfogóval ellátott utiládat minden bizonnyal a kocsik hátsó bakjára erősítve helyezték el. (Egy ilyen, a hátsó tengely fölött ládatartó

bakkal kialakított gyorskocsi maradt fenn 1775-ből a schönbrunni Wagenburg gyűjteményében - ld. [itt](#).)

A bőrrrel bevont útiládák készítése igen összetett feladat volt a kora újkorban: J. G. Krünitz *Oeconomische Encyclopädie* című műve szerint (Bd. 42. Berlin 1788 - ld. [itt](#)) a láda fa alapját asztalosmester készítette (ennek eszközeit a Párizsban 1751-től kiadott *Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences...* is bemutatja - ld. [itt](#)), míg a ládák bőrborítását a táskás-bőrműves mesterek, a fém pántokat, vereteket és záratokat pedig lakatosok készítették.

A láda 1950-ben vásárlás útján került az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe Gergely Nándor (1891–1951) régiségkereskedőtől, akinek az 1940-es években a Városház utca 16. sz. alatt volt üzlete, majd 1950 novemberében „deviza bűncselekmény” miatt 8 hónap börtönre ítélték, s nem sokkal szabadulása után meghalt (ld. [itt](#).)

A láda eredetéről nincsenek további adatok, így csak feltételezhetjük, hogy egykor talán a II. világháború során kitért és kifosztott budai királyi palota berendezéséhez tartozott, akárcsak azok a koronás MT monogrammal jelzett székek, amelyeket 1954-ben vásárolt meg az Iparművészeti Múzeum Belatiny Ivántól, a Nemzeti Bank egykori elnökétől (ld. [itt](#)).

A császár halála után az utazóláda minden bizonnyal elvesztette eredeti funkcióját, s talán tárlóbútorként szolgált valamelyik Habsburg rezidenciában.

A láda a maga nemében különleges kuriózum, ugyanis a bécsi udvari múzeumokban, a Hofmobiliendepot és a schönbrunni Wagenburg gyűjteményében is csak a 19. századból maradtak fenn az uralkodó számára készült útiládák. Más országokban is csak kevés hasonló "fejedelmi" útiláda maradt fenn a kora újkorból. Ezek egyik impozáns példája a VI. Edward angol király számára 1550 körül készült láda a londoni Victoria and Albert Museum gyűjteményében, melyet a bőrbe préselt és aranyozott Tudor-rózsákból álló mustra díszít (ld. [itt](#)).

Irodalom

- Kovács Petronella: 18. századi, erdélyi, bőrrrel borított díszes útiládák. I. rész: Történeti vonatkozások, készítéstechnikai kutatás... *ISIS Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek*, 8-9. (2009). 2009. - p. 52-76., 3-4. kép

